

2023-10-27

Dnr: U2023/01467
Utbildningsdepartementet
u.registrator@regeringskansliet.se

Inbjudan att komma med synpunkter på regeringens forsknings- och innovationspolitik

Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse med uppdrag att utveckla och stödja metod- och kunskapsutveckling med syfte att stärka barn och unga i socialt utsatta situationer. Vår verksamhet vänder sig till praktiker, forskare och beslutsfattare. Vårt arbete utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) och fokuserar på att öka kompetensen hos professionella som möter barn genom att utveckla och sprida kunskap från forskning och praktik. Vårt arbete fokuserar på våra fyra temaområden; barn som anhöriga, barn i separationer och vårdnadstvister, barn i sociala barnavården och barn som utsätts för våld och övergrepp. Våra synpunkter och förslag utgår således från barns rättigheter samt våra fokusområden.

Barns rättigheter till god hälsa, utbildning, skydd från våld och övergrepp, delaktighet och yttrandefrihet stipuleras i Barnkonventionen. Trots detta löper barn som lever i olika former av utsatthet särskilt stor risk att ha en sämre fysisk och psykisk hälsa, vilket kan få långsiktiga negativa konsekvenser för ens liv och utveckling såsom skolfrånvaro, svårigheter med sociala relationer och våldsam eller självdestruktivt beteende inklusive kriminalitet. För att möta samhällets utmaningar, leva upp till de globala hållbarhetsmålen och bibehålla Sveriges position som en av de ledande forskningsnationerna behöver discipliner inom humaniora och samhällsvetenskap prioriteras. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att man bör öka den andel forskning som sker inom högskolesektorn och icke-vinstdrivande sektor för att på så sätt öka välfärdsforskningen, med ett särskilt fokus på barn och ungas välfärd och levnadsvillkor. Sverige bör ta en plats som ett föregångsland vad gäller forskning kring barns hälsa och rättigheter för att nå upp till hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Stiftelsen Allmänna Barnhusets huvudsakliga förslag:

- Forskning om barns rättigheter, hälsa och levnadsvillkor bör ökas. Tidiga förebyggande och främjande insatser inriktade mot barn i utsatthet, såsom barn i sociala barnavården, barn som utsätts för våld och övergrepp, barn som anhöriga och barn i separationer och vårdnads-, umgänges- och boendetvister, bör särskilt prioriteras för att minska psykisk och fysisk ohälsa och dess långsiktiga konsekvenser.
- Praktiknära forskning inriktad på att stödja barn och familjer i utsatta situationer är avgörande för att säkerställa att skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och andra relevanta aktörer har rätt verktyg för att tillgodose barns rättigheter och säkerställa en god fysisk och psykisk hälsa för varje barn.

Våld och övergrepp

Över 57 procent av eleverna i den senaste nationella kartläggningen om våld mot barn¹ hade varit utsatta för någon form av våld av vuxen och/eller jämnårig under sin uppväxt och 40 procent hade varit utsatt för våld där en vuxen varit förövare. Riskfaktorer för att utsättas för våld innefattar bland annat funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom hos barnet, dålig familjeekonomi, att bo mestadels med endast en förälder samt missbruk, psykisk sjukdom, suicidproblematik och kriminalitet hos föräldrarna.

För att minska risken att barn utsätts för våld och därmed får en ökad risk för långsiktig psykisk och fysisk ohälsa bör preventiva insatser på såväl universell, selektiv och indikerad nivå att prioriteras. Fokus bör vara på att förebygga våldsutsatthet hos både särskilt utsatta grupper och generellt i befolkningen för att uppnå störst vinster. Kartläggningar av förekomst av olika typer av våld inom olika grupper, inklusive barn och ungdomar med funktionsnedsättningar är värdefulla för att beskriva barns utsatthet ur ett samhällsperspektiv. Denna typ av epidemiologiska studier utförda med jämna mellanrum skapar en värdefull kontinuitet för att följa samhällets utveckling och mäta effekt av de samhällsövergripande förebyggande insatser som genomförs. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att fortsatt genomförande av nationella prevalensstudier kring våld mot barn och sexuell exploatering och sexuella övergrepp bör genomföras enligt tidigare undersökningsintervall och av samma forskningshuvudman/utförare som tidigare (Stiftelsen Allmänna Barnhuset).

Barn i sociala barnavården

Barn i sociala barnavården är en särskilt utsatt grupp i Sverige. Artikel 25 i barnkonventionen ålägger stater en översynsplikt för att överse det placerade barnets situation och vård utanför familjen, vilken skolan och barnets skolrelaterade prestationer är en stor och väsentlig del av. Det är idag stora skillnader mellan barns förutsättningar att klara sin skola. Barn i samhällsvård är en grupp barn som underpresterar i jämförelse med andra jämnåriga. För att kunskapsresultat i det svenska skol- och utbildningssystemet ska förbättras måste de barn som uppvisar lägst skolresultat prioriteras särskilt. Insatser i skolan ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och empiriskt beprövade metoder ska prioriteras. Forskning om skolstödande insatserns effekter, implementering och spridning bör prioriteras. Placerade barn har också en betydligt sämre hälsa än andra barn. Forskning som kartlägger samhällsvårdade barns fysiska och psykiska hälsa, inklusive effektutvärdering av metoder och konkreta förslag på åtgärder bör prioriteras för att utjämna dessa skillnader och därmed minska långsiktiga negativa effekter.

Barn som anhöriga

Barn och unga som är anhöriga har en överrisk för att utveckla psykisk och fysisk ohälsa. Riskerna kan motverkas genom att fokusera på att minimera riskfaktorerna och stärka skyddsfaktorerna. Det kan handla om att få information och svar på sina frågor, att få tala om sin

¹ Jernbro, Landberg & Thulin (2022). Våld mot barn. Stiftelsen Allmänna Barnhuset: Stockholm.

oro men även att kunna koncentrera sig på skolan, få möjlighet att träffa vänner och ha fritidsintressen. Sedan 2010 finns en bestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen 5 kap. 7 § som tar upp barns rätt till information och stöd när de är anhöriga men fortfarande är det många barn som inte uppmärksammas, ofta för att personal inte vet hur det ska göras. Forskningen inom detta område bör dels fokusera på att kartlägga förekomsten av barn som anhöriga och deras livsvillkor. Vidare bör forskning som utvärderar praktiska metoder inriktade mot att minska riskfaktorer och stärka skyddsfaktorer, stödja och avlasta denna grupp barn att prioriteras för att säkerställa en god livssituation och psykisk hälsa.

Barn i separationer och vårdnadstvister

Barn till föräldrar som är i konflikt efter en separation befinner sig ofta i en mycket utsatt situation och deras behov av omvårdnad och utveckling riskerar att bli lidande. Samhällets stöd till barn och föräldrar i samband med konfliktfyllda separationer och vårdnads-, umgänges- och boendetvister brister ofta och det saknas delvis effektiva insatser och metoder för att stödja dessa familjer. Forskning inom detta område bör fokusera på effektiva praktiska insatser inriktade på stöd till barn och föräldrar för att främja god utveckling och hälsa hos barn. Förebyggande och främjande insatser bör prioriteras inom forskningen och insatserna bör utgå från barns rättigheter och livsvillkor. Metoder och verktyg som riktar sig till barn och stöttar barns delaktighet är av särskild vikt. Vidare bör fokus läggas på forskning kring metoder och modeller för att stötta barn i allvarliga vårdnads- umgänges- och boendetvister.

Ärendet har beretts av Amanda Nyberg

Stockholm 2023-10-27

Cecilia Sjölander
Generalsekreterare